

**SANATA DESTEK MEKANİZMALARI
ÖRNEK SUNUMLAR VE MODEL ARAYIŞI**

KATILIMLI TOPLANTI

*Pera Müzesi, İstanbul
17 Mayıs 2012*

Gökçe Dervişoğlu Okandan, PhD
Ezgi Arıduru, MA

Bu rapor, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın kültür politikaları geliştirme projeleri kapsamında hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

SANATA DESTEK MEKANİZMALARI ÖRNEK SUNUMLAR VE MODEL ARAYIŞI	1
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	3
ÜLKE ÖRNEKLERİ YÖNETİCİ ÖZETİ.....	3
ORTAKLAŞTIRILMIŞ NOKTALAR.....	3
ÖNERİLER.....	3
ÇALIŞTAY NOTLARI.....	4
SUNUMLAR.....	4
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	4
<i>Sevil Sezen</i>	4
Sunumu anlamaya yönelik teknik sorular.....	6
İSVEÇ.....	7
<i>Figen Solmaz</i>	7
Sunumu anlamaya yönelik teknik sorular.....	8
FRANSA.....	9
<i>Bérénice Gulmann</i>	9
Sunumu anlamaya yönelik teknik sorular.....	10
ALMANYA.....	12
<i>Claudia Hahn Raabe</i>	12
Sunumu anlamaya yönelik teknik sorular.....	13
GÖRÜŞ VE ÖNERİLER	15

YÖNETİCİ ÖZET

ÜLKE ÖRNEKLERİ

Ülke örnekleri bölümündeki sunumlarda Amerika Birleşik Devletleri, İsveç, Fransa ve Almanya modelleri uzmanlar tarafından aktarılmıştır. Zaman kısıtı dolayısıyla, Avrupa Parlamentosu Yapısal ve Birleşme Politikaları Bölümü tarafından 2011 yılında hazırlanan “Kültür Sektöründe Özel Teşviklerin Desteklenmesi” (Encouraging Private Investment in Cultural Sector) başlıklı rapordan alınan Hollanda ve Birleşik Krallık örnekleri sunulamamış ancak bu rapora eklenmiştir.

ORTAKLAŞTIRILMIŞ NOKTALAR

Yapılan 4 sunumda da özellikle Anayasal haklar kapsamında vatandaşın kültüre katılım hakkı ve sanatçının ifade özgürlüğünü en geniş kapsamda kullanarak üretimi ve sunumu konusunun altı çizilmiştir.

Bu konu, kültür politikası açısından özel sektöre çok bağlı olarak yapılan ABD örneğinde de, sosyal devlet örneğinin daha baskın olduğu Avrupa örneklerinde de ana kriter kabul edilmiştir. Yönetim biçiminde merkezi veya federal yapı farklılığı sergileyen Fransa ve Almanya örneklerinde veya sosyal demokrat geleneğinden geldiği için farklı bir vergi politikası sergileyen İsveç'te, kültüre katılım hakkı ve ifade özgürlüğü devletin destek mekanizmalarının oluşması ve sürdürülebilirliği açısından temel dayanaktır.

Bununla beraber, Avrupa örneklerinde devlet ve federal yapı tarafından sağlanan maddi destek %80-90 oranına kadar çıkabilmektedir. İsveç'te özel sektörün sponsorluk desteği ve buna yönelik teşvikler az gelişmiş durumda, Fransa'da GSYH'nın %0,1'i olarak, yine kıyas kabul etmeyecek bir orandadır. Almanya'da ise son dönemde özel sektör desteği ve kültür-iş dünyası birlikteliği artmış olmakla birlikte yine en büyük destek yerel yönetimlerden ve eyaletlerden gelmektedir.

Avrupa ülkelerinde, sanatçının sosyal haklarının korunması konusunda sosyal güvenlik sisteminin içinde bir mevzuat oluşturulmuştur. Özellikle sanatçının fon kaynağı sorunu ile karşılaşmadan bir dönem özgün üretimi için rezidans programlarının önemi, sunumlarda vurgulanan noktalar arasında yer almıştır.

ÖNERİLER

Katılımcıların genel tavrı, yönetim yapıları konuşulmadan önce sanatçının varlık nedeni olan sanatsal üretimin korunmaya alınması ve ifade özgürlüğünün sağlanması konusunda olmuştur. Bu toplantının, İKSV'nin de içinde aktif olarak yer aldığı bir dizi çalışmanın halkası ve öneri geliştirmeye yönelik bir girişim olduğu ifade edildiğinde, özellikle tiyatrocular katılımcılar çeşitli gruplar tarafından tiyatro yönetimine yönelik çalışmaların geçtiğimiz yıllarda da yapıldığını belirtmişlerdir, ancak içerik ve model önerisiyle ilgili bilgi verilmemiştir.

Bununla beraber çalışmanın devamının ve bundan sonraki aylarda da paylaşımın önemli olduğu belirtilmiştir.

Genel soru ve yorumlar ışığında, sınırlı da olsa aşağıdaki noktaların dikkate alınması önerilmiştir:

- ABD örneğinde sunulan “kâr amacı gütmeyen kurum” yapısının incelenmesi ve Türkiye için örnek bir yapı geliştirilmesi
- Babil Derneği'nin Kültür Politikalarının belgeselleştirilmesine yönelik önerisi
- Babil Derneği'nin bu konuda bir şûra ve yayın önerisi

- Yönetişim yapıları, karar mekanizmaları, atama kriterlerinin incelenmesi
- Erdek şenlikleri gibi mesleki insan kaynağı yetiştiren eski uygulamaların tekrar hatırlanması.
- Türkiye içinde önerilen sanatçı rezidanslarının seçim kriterlerinde, genç ve henüz herhangi bir network içinde yer almamış kişilere öncelik tanınması.

ÇALI TAY NOTLARI

SUNUMLAR

Görgün Taner:

Kendi ülkelerinde devletin sanatla ilişkisi, devletin sanata katkısı ile ilgili bilgileri aktaracaklar.

Gökçe Dervişoğlu:

Bu saatte özveriyle buluştuk. Çeşitli zihin açıcı modeller dinleyeceğiz. Bunların izinde yapıcı önerilerin olduğu bir seansta buluşmayı umuyoruz. Ülke modellerinin anlaşılmayan noktalarını aydınlatma şansımız olacak. Bunlardan da sonra tartışmada önce sorun tespitleri yapmalıyız. Bunlar durumu saptamayı hedeflemeli. Bunun ardından akademik ya da pratik olarak çalışılmasını istediğiniz modelleri konuşmaya başlayacağız.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Sevil Sezen

ABD Başkonsolosluğu Kültür İşleri Sorumlusu. İngilizce öğretmeniyim. ABD'de kültür ve tarih dersleri olarak akademide çalıştım ardından İstanbul'un dinamik kültür yaşantısına dahil oldum. ABD'nin kültür politikalarını uygulayışını iki düzeyde ele alacağım: 1) At home: Yurt içinde uyguladıkları sanat sistemi 2) Burada uygulanan programlardan söz edeceğim. Daha fazla bilgi için bana vereceğim iletişim bilgilerinden ulaşılabilir.

Amerikan kültürel yaklaşımlarında, 2012-2013 için tasarladığı stratejik planda, vizyonunu tüm vatandaşlarının yaşamlarını zenginleştirmek, toplumların hayat şartlarını geliştirmek, misyonu da sanatsal mükemmelliği, yenilikçiliği ve yaratıcılığı birey ve toplumların yararına geliştirmek olarak belirlemiş. Programın amaçları mükemmelliğin en üst derecesinde sanat yaratmak, halkı çok çeşitli ve mükemmel sanatla bir araya getirmek, sanatın katkısıyla toplum bilinç, bilgi ve anlayışını yükseltmek. Stratejik planlamada vurgulanan öğeler ise şunlar: Sanatın günlük yaşama etkisini ölçme ve değerlendirme metodlarının yeniden ele alınması, yeniden değerlendirilmesi. Sanat eğitimini küçük yaşlardan, gençlik yaşlarının ötesine ve hatta hayat boyu eğitim düzeyine taşımak, yaymak ve değiştirmek. Ülke insanına, sanatçının toplumdaki önemini, Amerika'nın görsel, edebiyat, gösteri sanatları çerçevesinde benimsetmek ve özümsetmektir.

Milli Sanat Vakfı'nın <http://www.nea.gov> sanat, kültür ve tasarımın önemini vurgulaması, sanatın kültürel diplomasideki öneminin ortaya konması yönündedir.

Bu çalışmalar için öngörülen bütçe: Vakfın dolaysız geliri \$74 milyon, eyalet katkısı \$50 milyon, program desteği \$2,5 milyon, maaş vb. giderleri için ödenek \$30 milyon.

ABD'deki yardım ve hibe (hamilik) sistemi başka bir yerde görülmez. Devlet sanat alanına doğrudan bir destek sağlamıyor. En önemli müzeler özel kurumlardır. Bunlar gelirlerini vakıflardan ve döner sermayeden alır. Bu kurumların koleksiyonları başlıca koleksiyonerlerin hibe ettikleri objeler veya finansal yardımlarla oluşturulur. Koleksiyonerler koleksiyonlarını sanat pazarlarındaki el değiştirmeler veya satın almalarla edinirler. ABD'de sanat alım satımı için özel bir düzenleme yoktur. İthalat ve ihracatı serbesttir.

ABD'deki sanat müzelerinin çoğu özel olsa da aralarında federal ya da merkezi yönetime bağlı olanlar da vardır. Bunlar da devlete hibe edilmişlerdir. Bunlara vereceğimiz en bilinen örnekler arasında James Smithson tarafından kurulan Smithsonian Institution <http://www.si.edu/>, içinde Joseph Hirshhorn'un Hirshhorn Müzesi <http://www.hirshhorn.si.edu>, Andrew Mellon'un kurduğu National Gallery of Art <http://www.nga.gov> de güzel örneklerden bazılarıdır. Bunlar devlete bağlı da olsa özel sektörün yönettiği bir piyasada büyük rekabet içindedirler. Rekabet edinim yarışı, gezici sergiler, profesyonel kadro, müteveli heyetleri, kişisel ve tüzel hibeler, devlet ve vakıf hibeleri, kamunun ilgisi ve katılımı gibi alanlardadır. Bu yarış sayesinde devlet ve özel müzelerin sanat sistemine katılma niteliğinde de bir yükselme olur. Örneğin devlet müzelerinin yönetim kurumlarında özel koleksiyonerleri, destekçileri, müteveli heyeti olarak görebilirsiniz. Devlet müzeleri destek organizasyonları kurarlar, yine özel müzelerde olduğu gibi devlet müzeleri de bağışçı kaydederler ve üst düzey yöneticileri kendilerini özel müzelerin üst düzey yetkilileri ile aynı konumda görürler.

ABD yönetimi içerisinde kültür bakanlığı hiç yer almamıştır; bu görev National Endowment for the Arts and Humanities'e (Milli Sanat Vakfı) aittir. Milli Sanat Vakfı ülkenin sanata destek kurumudur. Federal ve bağımsız bir daire olarak Vakfın Amerika'yı daha yaşanılabilir bir ülke haline getirdiği söylenir. Lincoln tarafından kurulana kadar sanat büyük şehirlerle sınırlıyken, Vakıf sanatın yayılmasına katkı sağlamıştır. Vakıf günümüzde vatandaşların keyif aldığı tiyatro, opera, bale, senfoni orkestraları ve müzeler açarak sayısız sanat etkinliğini ülkenin dört bir yanına taşımıştır. \$150 milyon bütçesiyle özellikle gösteri sanatlarını desteklemektedir.

Her eyalete sanat konseyi oluşturmak için fizibilite çalışması yapmak üzere "seed money" sağlamış. Bu mütevazı başlangıç parasının yanı sıra, birçok başka kaynak da geliştirilir, çeşitli kademelerden fonlar yaratılır, tüm eyaletler ve yerel yönetimler bazında etkileşim yaratılır.

Vergi teşvihi: Hayırseverlik vergi indirimi 1917'den bu yana eyalet ve federal sistemde önemli rol oynar. Yapılan yardım vergiye tabi miktardan düşürülür. Miras ya da vasiyetle verildiyse vergiye tabi mal varlığından düşürülür. Müze gelirlerinden, müze etkinliklerinden (örneğin hediye eşya mağazalarının satışlarından) elde edilen gelir vergiden muafır. Müzelere ait arazi ve binalar için yerel mal varlığı vergisi alınmaz. Bunun gibi vergi muafiyeti ya da indirimi Amerika'da koleksiyonerler ve destekçilere verilen teşvikle bir nevi sanata destek almada ülke içinde müthiş ivme kazandırır.

2) Basın Kültür bölümünün resmi adı "public affairs section"dır. Kamu diplomasisi yapan bir bölümdür. Amerikan Enformasyon Merkezi (USIC) olarak adlandırılıyordu 1999'a kadar. Özerk ve büyük bütçeli, önemli fonlarla yaşayan bu kurum daha sonra Dışişleri Bakanlığı'na bağlandı. Dolayısıyla bizler artık büyükelçilik ve konsolosluklar bünyesi içinde faaliyet gösteriyoruz. Zor bir geçiş dönemi oldu. ABD kültür politikasını değiştirdi mi? 11 Eylül, Irak savaşı ve Bush yönetimi zor zamanlar yaşattı. Bütçemizi küçülterek bizi neredeyse görünmez bir bölüm haline getirdi. Büyük program ve projelerde yer almadığımız eleştirisi geldi. Küçük bütçemizle gerçekten değerlendirilmeye değer projelere sessiz ve sakin destek veriyoruz. Martha Graham Dance Co. geldiğinde onların yanında yer aldık. Bienal'e elimizden gelen desteği vermeye çalışıyoruz. Yeni konumumuz biraz içimize kapanmamıza neden olsa da misyonumuzu yerine getiriyoruz.

Bilgi Okur Yazarlığı fikrini öne attık. STK, yerel yönetim ve akademiyi, Kütüphaneler Birliği'ni dahil ederek fikri geliştirdik. Bizim katkımız bilginizi doğrudan paylaşmamız ve farklı bakış açılarını bir araya getirerek fikir alışverişi yapmamızı sağladı. Talim terbiyeyi ikna ederek bu kavramın "medya okuryazarlığı" yerine müfredata girmesini sağladık.

Kukla Tiyatrosu Projesi: Erişilebilir topluluklara gitmektense bu sanata erişemeyenlere gitmeye çalışıyoruz. Bursa'ya gittik. Yerel yönetimden ve üniversiteden, özel sektörden destek alarak finansman sağladık. Yeni kukla sanatının neye benzediğini Hacivat ve Karagöz'ün coğrafyasında anlatmış olduk.

Türkiye için ayrılmış çıplak bütçe \$200.000. Gerektiğinde bir “grant” yazarak Washington’u ikna ederek çok daha büyük rakamlarda finansman sağlıyoruz.

SUNUMU ANLAMAYA YÖNELİK TEKNİK SORULAR

Esra Aysun: Amerikan sistemi bizim için çok önemli, özellikle şu an süre giden tartışmalar kapsamında örnek alıyoruz. Özel sektör desteği Türkiye’de de çok önem arz ediyor. Sahne sanatları üzerine biraz daha detay vermenizi rica edeceğim. Çünkü Türkiye’de kültür kurumları yapılanması olarak bizde tekrar ihtiyaç dâhilinde bu konuda çalışmalar devam ediyor. Kâr amacı gütmeyen kurumlar, Amerika’yı Amerika yapan filantropiyi çıkaran bir sistem. Türkiye’de bunun karşılığı dernek ve vakıf olarak hayır işleri için oluşturulmuş bir sisteme tekabül ediyor. Buradaki yapılar dernek ya da vakıf olarak kurulmak zorunda. Bu düzenlemeler kültür kurumlarına uygun değil. Özellikle sahne sanatlarına baktığımızda Türkiye’de özel tiyatrolar tamamen şirket ve ticari işletmeler olarak devlet tarafından algılanıyorlar ve büyük bir vergi yüküne sahipler. Şu anda hassasiyet tiyatrolar üzerinde olduğu için, Amerikan tiyatrosu söz konusu olduğunda Türkiye’de verilen örnek Broadway. Amerika’da “Off Broadway ve off off Broadway” olarak kâr amacı gütmeyen tiyatro, orkestra ve dans grupları olduğunu biliyoruz. Onların nasıl yapılandırıldığına ve destek mekanizmaları konusunda biraz daha sahne sanatları odaklı örnek verirseniz çok memnun oluruz.

SS: Sahne sanatlarına vurgu yapmak istiyoruz. Türkiye’deki son duruma ilişkin katkıda bulunmak, destek vermek istiyoruz. ABD’den uzmanlar getirerek destek vermek istiyoruz.

Katılımcı: Finansman sağlayan kurumlar/fonlar yapıtlar üzerinde müdahale hakkına sahipler mi?

SS: Sanatçının özgürlüğü üzerinde hiçbir kısıtlama yapılmıyor. Türkiye’ye davet ettiğimiz grupların tabii ki geçmişlerine bakılıyor ama hiçbir ayırım yapılmadan davet edilebiliyor. Aynı şekilde Amerika’da da her topluluk, sanatını yaymakta özgürdür.

İSVEÇ

Figen Solmaz

İsveç Ulusal Turne Tiyatrosu'nda (İUTT) <http://www.riksteatern.se/seven> yapımcı olarak görevliyim. Dünyada eşsiz, garip bir model. İsveç'e yönelik yapımların dışında Türkiye ve Balkan ülkeleri ile çalışıyorum. 9.5 milyonluk bir ülkenin 1 milyona yaklaşan yabancı uyruklu vatandaşlarının kendi sanatına ulaşma hakkını desteklemeleri nedeniyle ben bu alanda çalışabiliyorum. Çalışıp vergi ödedikleri ve bu verginin kültüre ayrılan kısmının kendilerine dönmesi hakkını güdüyorlar. İsveç'in savaş ve sömürge geleneği olmadığından dışarıya kapalı bir yapısı var. Kendi modelleri dışındaki modelleri tanımıyorlar. Bu nedenle oraya başka kültürlerden gelenlerin kültürel birikimlerinden yararlanma yolunu seçiyorlar.

İUTT devlet desteğiyle var olan bir kurum. Gelirlerinin %80'i devlet kaynaklı. 300 milyon Kron'luk (yaklaşık 75 milyon TL) geliri var. Turne tiyatrosu olmanın amacı da bu, büyük şehirler dışındaki şehirlere kaliteli sahne sanatlarını taşıma hedefi var. Ülke içinde bulunan yerel, kamusal ya da bağımsız tüm tiyatrolarla ortak çalışma yürütüyoruz. 4500 kurumla ortak çalışmalar yaparak yaklaşık 60 yapım ortaya koyuyoruz ve prodüksiyonların tamamı dans ya da tiyatrodan oluşmuyor çünkü bizim vizyonumuzda tiyatronun dünyayı değiştirdiğine inanılıyor. Çok farklı dillerde, farklı mental kırılmalar yaratmak amacıyla ve demokrasiyi ülke genelinde yaygınlaştırmak için tiyatro yapıyoruz. Tiyatroya karşı elitist bir yaklaşımımız yok çünkü bir halk hareketiyiz. Bu da Riksteatern'i özel hale getiriyor. 42.000 üyesi var. Üyeler 230 dernek aracılığıyla çalışmalarını yönlendiriyorlar. İUTT'de 180 kişiyiz. Sanatın kaliteli olması meselesini onlara öğretmiyoruz, onlarla çalışıyoruz, birlikte büyüyoruz, geliyoruz. Sanatın değişimine de birlikte yön vermeye çalışıyoruz. Çünkü sanatın değişken olduğuna inanıyoruz. Bunun için de genellikle toplumsal olaylar, o anda yeni yazılan, konuşulan ne var ne yoksa gündemde o konuları direkt olarak sahneye taşımayı tercih ediyoruz.

Gelirinin yüzde 80'ini devletten alan bir kurum olmasına rağmen hiçbir şekilde bağımsızlığımız tehlikeye girmiyor, sansür, oto sansür var mı gibi tartışma söz konusu bile değil. İsveç'in dünya silah ticaretinden en büyük pay sahibi ülkeler arasında olması tartışılırken bu konu üzerine eleştirel bir oyunu sahnelemeye hazırlanıyoruz. Bunu da özellikle silah fabrikalarının bulunduğu kentlerde sahneliyoruz ve buralarda çalışanları da konuşmaya davet ediyoruz. Bu benim önemsedğim bir şey. Tiyatro demokrasiye ulaşmak için bir araç oluyor.

Fikirleri söyleme hakkının çok şeyi değiştirdiğini görüyorum.

İsveç Kültür Politikası: MS 1000'den bu yana kültür politikası var. Bunu başta din üzerinden kursa da ardından bu kültür odağına kavuşuyor. 1996 ve 2007'de kırılmalar yaşandı. İsveç Anayasası zaten 7-12 maddeden oluşuyor.

Kültür politikası kapsamı:

- İfade özgürlüğünü yaymak,
- Vatandaşlar açısından katılımcı kültür yaratmak,
- Çok yönlülük, sanatta çok yönlü olmak,
- Dinamik, kışkırtıcı, bağımsız bir güç olarak kültürün toplumda yer almasını sağlamak,
- Ticaretin negatif etkilerinden kültürü korumak,
- Kültür varlıklarını korumak,
- Toplumda genel kültürü yaygınlaştırmak ve uluslararası kültür alışverişi.

Olof Palme geleneğinin ürünüdür. İsveç, sosyalist modele yakın bir ülke. Kamu desteği %60-70 oranında yer buluyor. AB ya da ABD modellerinden ayrışıyor.

Kültür politikasına özel bir not düşülerek Dünya Kültürü eklenmiş. Çok kültürlülük ve ırkçılığa karşı mücadeleyi özel olarak ve geriye kalan 7 maddeden çok daha ayrıntılı açıklamışlar. Göçün

demografiye etkisi sonucunda nüfusunun profili değişmiş. Medyanın kültürü nasıl etkilediği ve yapımların içeriğinin nasıl düzenlenmesi gerektiği üzerine çalışılmış. Post kolonializmin sanatın kalitesini değiştirdiği saptanmış ve buna dikkat çekilmiş. Ulusal devlet etkinliğini kaybettiğinden, yerel ve bölgesel ihtiyaçlara seslenmesi gerektiği belirtilmiş. Paranın ve gücün buralara aktarılmasına yönelinmiş.

2007 yılında gelen liberal hükümet, özgürlük sözcüğü üzerinden pek çok değişime neden oldu. Kültür ve dış politikanın değişimi pek görünmez. Ticaretin sanata olumsuz etkileri ifadesi politikadan çıkartıldı. Sanatın topluma olumlu etkisi vurgulandı ve desteğin çekilmeyeceği ifade edildi.

Bütün projelerin kültürle desteklenmesi gerekliliği saptanmış. Demokrasinin gelişimi ya da yoksullukla mücadele yardımlarının tek başına etkin olmadığı ve kültürel projelerle ortaklaşa yapılması gerektiği üzerinde duruldu.

İsveç'te bölgeler kurularak merkezi gücün azaltılması süreci var.

Devlet kurumları kültür departmanlarından %100 destek alıyor. Kâr amacı gütmeyen kurumlar sanat konseyi aracılığıyla sağlanan desteklerle yürüyor. Sanat konseyinin büyük bir bütçesi var. Eğer yaptıkları işin özelliği o bölgenin veya o belediyenin politikalarına uyarsa yerel ve bölgesel yönetimlerden aktivite ve proje desteği alabiliyorlar. Bölgeselleşme güncel bir konu. Biz de bu yönde baştan örgütleniyoruz. İsveç vatandaşları sanat desteğinin olması konusunda hemfikir olduğundan bunun risk altında olduğunu düşünmüyorum. Kurumlara sorumluluklar yükleniyor. Çocuklar, sakatlar gibi dezavantajlı kesimler için geliştirilecek modellerin oluşturulması için fonlanıyorlar. Amatörler yoğun olarak destekleniyor. Profesyonel sanata altyapı oluşturmaları önemli bir neden. Çok örgütlüler.

Sponsorluğun, İsveç gibi 9 milyon'luk bir ülkede çok yaygın ve çok zengin olan kültür hayatını taşıyabilecek kadar fazla bir destek alabileceğine kimse inanmıyor, inanmak istemiyor ya da bunun yeterince güvenilir olduğu düşünülüyor. Loto fonu var. Sanatçılara para veren pek çok kurum var.

SUNUMU ANLAMAYA YÖNELİK TEKNİK SORULAR

Levent Üzümcü: Yabancılardan nasıl bir tiyatro beklediklerini sorduğunuzu söylediniz. Sanatların işleyişini inançlarına aykırı bulduğunu söyleyen oldu mu hiç?

FS: İnanç özgürlüğünün olduğu bir ülkede böyle bir tartışma olmaz.

Volkan Sağırosmanoğlu (Şehir Tiyatroları): 300 milyon Kron tüm kurumlara dağılan para mıdır? Bunun karşılığında 60 proje mi üretiyorsunuz? Kurumunuzun yapısı nedir? Bizim bütçemiz 44 milyon, 70 proje yapıyoruz.

FS: Bu yalnızca devletten gelen para. Bunun dışında çeşitli fonlardan da yararlanıyoruz.

Bizim sahibimiz olan dernekler var. Biz halk hareketiyiz. 4 bin küsur üyemiz bize sahip ve yönlendiriyor.

Vergi iadesi yok, sponsorluk yok. İsveç'te vergilerin arttırılması konuşulur. Vergi ödemeye gönüllü olan vatandaş verginin kendine döneceğini bilir. Sendikal olarak en iyi örgütlenmiş ülkelerden biri. Halk evi geleneğine uygun olarak yönetiliyor. Bu anlamda sanatçının alacağı ücretler ve işsizlik desteği çok yüksek ve cimrilik yapma ihtiyacı hissetmiyorlar. Vergiler adaletli dağıtıldığı sürece insanlar bu konuda çekimser davranmıyorlar.

FRANSA

Bérénice Gulmann

Fransa'da güdülen kültür politikalarından bahsetmek için eskiye gitmek gerek. Fransa'nın kültür politikası uzun bir geçmişe sahiptir ve devlet içinde yer edinmiş, kurumlarda kök salmıştır. 17. yy'dan itibaren 1. François sanat ve sanatçının koruyucusu olmuştur. Lirik dramatik sanatçılar, müzisyenler ve edebiyatçıların hoş karşılandığı bir ortam yaratmıştır. Fransa'daki kültür kurumlarının çoğunluğu krallık döneminden bu yana bu görevleri üstlenmektedir. Fransız Devrimi'nden sonra devrimin idealini teşkil eden büyük bir önem kültüre atfedilmiştir ve monarşik ideal böyle desteklenmiştir. Demokratik ideal bilginin yayılmasından geçer. Milli kütüphane, kamu müzeleri ve kütüphaneler, güzel sanatlar fakülteleri, konservatuar, doğa tarihi müzesi gibi kurumlar kraliyet ailesinin güdümünden çıkıp kamuya mal olur ve ulusal miras konusu kamunun kontrolüne girer. Reformlarla sanatsal etkinlikler özgürlük kazanmıştır. Fikri mülkiyet hakkı ve tiyatro özgürlüğü yasalarla garanti altına alınmıştır.

1930'ların sonuna kadar kütüphane, müze, sirk, tiyatro ve operalara belediyeler ve yerel yönetimler destek sağlamıştır. Edebiyat bilim ve güzel sanatlardan sorumlu olacak ilk bakanlık 1878'de oluşturulmuştur. 20. yy'ın başında bilgi ve kültür lâik bir biçimde çağdaş Fransa'nın temelini oluşturmuştur. Kültür aynı zamanda özel girişimlerle de desteklenmiştir. Lâik, dini ya da işçi kesimin desteklediği popüler yapılar da oluşmaya başlamıştır. Fransa'daki ilk kültürel politikalara baktığımızda '36-'38 arasından sol partiler çevresinde oluşturulduklarını görüyoruz. Kütüphane ağlarının yaygınlaştırılması, avant-garde yapıtların da halka sunulması gibi uygulamalara gidilmiştir. 2. Dünya Savaşı bunları sekteye uğratan bir dönem yaşatmıştır.

Halen geçerli olan 1946 Anayasası'yla garanti edilen eğitime, kültüre ve mesleki eğitime erişim hakkı anayasal bir haktır.

5. Cumhuriyet dönemi boyunca âdemi merkezîyetçi kültür yaklaşımı ortaya konmuştur ve günümüz Fransa manzarası oluşturulmuştur.

Sosyal ve yasal açıdan sanatçıları koruma altına alacak düzenlemeler getiriliyor.

Sinema alanında koruma, 1949'da Ulusal Sinematografi Merkezi'nin kurulması ve filmlerin vergilendirilmesi.

1956'da Kültür Sanat Bakanı atanıyor ve bu yapı günümüze dek sürüyor.

Kültür ulusal uzlaşma aracı olarak görülüyor. Belli bir ideal ve ruh hali çevresinde toplumu birleştirmiş oluyor.

Demokratikleşme ve kültürün demokratikleşmesi arzusu, sosyal koruma ve herkesin kültüre erişimi üzerinden geliyor ve kültür politikasının en önemli unsuru olmayı sürdürüyor.

Âdemi merkezîyetçi yapı 1980'lerin başında ortaya çıkıyor ve mali desteği belirliyor.

Kültür Bakanlığı'nın farklı bölgesel kültür birimleri kurması sayesinde kültürel etkinlikler yakından izlenebilir hale geliyor, halk ve kültür kurumları arasında yakın bir ilişki kurulabiliyor.

Kamu hizmeti programlarının şemalarının ortaya çıkması ve bu yönde belirlenen yöneticiler farklı aktörler arasında bir dayanışma olmasını sağlıyor. Hangi alanda çalışırlarsa çalışsınlar görev tanımları açık biçimde belirli.

Yönetici konumunda olanların sanatsal özerklikleri de bu yapı ile garanti ediliyor.

Paris Tiyatrosu : <http://www.theatredelaville-paris.com> 2008-2013 döneminde Emmanuel Demarcy-Mota kurumun başında. Üçer yıllık iki dönem için seçiliyor. Projenin temeli yıl içinde birkaç kez yenilenen/güncellenen bir sözleşmeye dayanıyor. Bunun üzerinden de Paris Tiyatrosu'na bir bütçe aktarılıyor. Çok disiplinli ve yaratıcılığa imkan veren bir yapı. 2010-2011 sezonunda, 424 temsil, 256 000 izleyici, 10 milyon 500 bini Paris'ten (yerel yönetim), toplam 14 milyon Avro bütçe. Bu bütçenin %30'unu kendi finanse ediyor. Devlet tiyatroya müdahale etmiyor. Fransa'da 4 ulusal tiyatro var, hepsi Paris'te: Théâtre de l'Odéon, Théâtre national de Chaillot, Théâtre national de la Colline ve Comédie Française.

Bir bölgede ya da şehirde yürütülen kültürel etkinliklerdeki destek, yerel ve merkezi yönetimlerce paylaşılıyor.

Politika konuları: Bölgelere göre düzenleme, mirasın korunması, sanatsal öğrenim, kültür endüstrisinin de parçası olan sanat etkinlikleri: sinema, müzik, basım-yayım ve yeni medya. İnternetin değişim faktörü olması dikkate alınmalı. Kültür politikalarında bu unsur ciddi şekilde dikkate alınıyor. Bu güne kadar kimi ekipmanların bulunması zorunluluğu düşünülüyordu. Sonuçta sanatsal kültürel dayanak noktaları bu ev donanımlarıyla ve ev içinde yaşanan kültürel etkinliklerle yeni bir boyut kazanıyor. Yapıtların korunması ve dolaşımına yeniden bakmak gerek. Kültür politikaları alanında yeni bir yapı oluşturmak gerekiyor.

Birlikte kültürel yapıtları paylaşabilme arzusu yeni bir olgu.

Fransa'da müzelere 57 milyon giriş yapılıyor; sahne sanatlarını izleyen izleyici sayısının futbol karşılaşmalarını izleyenlerle aynı olduğunu söylemek mümkün.

Devlet bütçesinden 4 milyar Avro kültür ve sanata ayrılıyor; bu da toplam devlet bütçesinin %1,5'i. Yerel yönetimler de bununla uyumlu miktarlar aktarıyor.

Mali teşvik verilen özel sektör de hamilik yapmayı sürdürüyor. Ancak Fransa'da özel sektör başlı başına destek veren bir unsur değil; tamamlayıcı bir yapısı var. %0,1'lik destek GSYH'ye denk ve küçük bir oran.

Telif gelirleri. Kamusal kültür oluşumlarının kendi kendilerini finanse edebilecekleri bir sistem geliştirmeleri bekleniyor ama ancak %30'unu sağlayabiliyorlar. Diğer yandan temsillerin düzensizliğinden kaynaklanan zararın giderilmesi ve sanatçıların işsizlik desteğini sağlayan pakt, canlılığın sürmesini garanti ediyor. Bu düzenleme bir önceki hükümet tarafından iptal edilmek üzereyken ciddi pazarlıklarla korunabildi.

Canlı temsil: 4'ü Paris'te olan 5 ulusal tiyatro, 39 bölgesel tiyatro merkezi, 69 ulusal sahne, 627 tiyatro desteği alan topluluk, binlerce belediye düzeyinde temsil yapılan tiyatro, 20 bin özel tiyatro. Çağdaş dans: 19 merkez, 258 topluluk.

Fransa'da kültürel etkinliklere kamunun desteği önemli bir payı oluşturuyor. Siyasi yönetimler kim olursa olsun kültürün kamunun gözündeki önemini ortaya koymakta.

SUNUMU ANLAMAYA YÖNELİK TEKNİK SORULAR

Engin Alkan (ŞT): Devlet ve sanatçı ilişkisine ilişkin. Sanatçılar yaşayışları ve ideolojileri ile küçümsenerek halka şikayet edildi. Fransa'da sosyal güvenlik ve sosyal haklar bağlamında sanatçılar nasıl korunuyor? İşsiz kalan bir sanatçının nasıl bir düzenlekle tekrar kazanıldığını açıklayabilir misiniz?

Mustafa Demirkanlı: Hangi mekanizmalarla, kim, nasıl sanatçı olarak kabul ediliyor? Sanatçı tanımı nedir?

BG: Temsillerin düzensiz aralıklarda yapılmasından doğan zararlar ve işsizlik sigortasına hak kazanmak için yılda 900 saat çalışmış olması gerekliliği var.

Ahmet Balta: Teşviklerin ne türde olduğunu tam olarak anlayamadım. Vergiden istisna edilmenin yanı sıra, kültür kurumlarının ve bunlara hizmet veren sanatçı ve diğer kurumların vergi istisnası olarak yansıtılması gerekliliği olmalı. Bu tip teşvikler var mı? Bireysel ve kurumsal vergi rejimi nedir?

BG: Devlet hınzır. KDV'den muaf tutuyor ama verdiği sübvansiyondan mahsup ediyor. Mali çıkarları ve statüleri gereği KDV'den tamamen muaf tutulmayı talep edebilirler. Size eşdeğer konumda olan kişiler nasıl muaf tutulabiliriz diye çözümler üretmeye çalışır.

Katılımcı: AB'ye girmeye çalışan Türkiye'nin sanat ve kültüre uygulanan politikalarının dışarıdan yansımaları nasıldır?

Cem Erciyas: Ulusal sahneler nasıl yönetiliyor/işletiliyor?

BG: Ulusal tiyatro merkezleri atanmış yönetmenlerce yönetilir. Tiyatro etkinlikleri oluşturmakla görevlidirler. Aynı ilke çağdaş dans için de geçerlidir. Tiyatro merkezleri/kültür merkezleri 3 baccaktan beslenir: devlet, yerel, departman (bölgesel) destek. Merkez müdürleri Kültür Bakanlığı'nın yerel yönetimlerle yaptığı istişare ile belirlenir. Bir sonuca varılmadan atama yapılmaz. Ulusal sahneler kamu oluşumlarıdır ve Kültür Bakanlığı tarafından yönetilmektedirler. Sanatsal ve kültürel projeler için üç yıllık, iki kez yenilenebilir sözleşmelerin oluşması gerekmektedir. Bunlar tüzüğe uygun projelerin üretimini esas alır. Yerel seçimler nedeniyle oluşan siyasal değişimler olur ve bu dönemlerde sıkıntılar yaşanabilir. Belediye tiyatrosu olarak çalışmaları istenebilir; sonuçta mülk belediyelere aittir. Ulusal Cephe partisi kimi bölgeleri ele geçirdiğinde böyle sıkıntılar yaşandı; bunlar lav edildiler ya da başka kentlere taşındılar. Genellikle cumhuriyet paktı görüş ayrılıklarının müzakerelerle çözümlenmesini esas alır.

Belediye sağcı partidendir, bölge yönetimi sol bir partindir ama bunlar birlikte çalışmayı sürdürebilirler. Siyasetin önünde kültür kurumlarının bağımsızlığını bu sözleşmeler ve paktlar garanti altına alır. Zorluklar yaşansa da.

Sanat direktörleri tarafından yönetilen 70 tiyatro bulunuyor. Sözleşmelilerin bir sanat projesine göre atamaları yapılıyor. Ancak 10 yıl önce denetim tarafı güçlendirildi 3 yıllık misyonlarında belli ölçütlere göre bir rapor hazırlanır. Toplum tarafından beğenilmeleri, ekonomik yönetim başarıları, seyirci sayısı gibi. 3 yıllık görevin sonundaki rapora göre yenilenebilir.

Yılda 900 saat bir sanatsal faaliyette çalışan kişi sanatçı olarak kabul edilir.

ALMANYA

Claudia Hahn Raabe

Altı buçuk yıldır İstanbul'dayım. Buradaki tartışmaları da takip ediyorum. Goethe Enstitüsü'nün müdürüyüm.

Almanya'daki kültür desteğinin yapısını özetlersek... Almanya'nın yönetsel yapısıyla benzer olarak geliyor. Yerel yönetimler, eyaletler ve federal devlet düzeyinde işliyor. Nasyonal sosyalizmle (NS) ve savaş sonrasında kurulmuş olan yapıyla da çok ilgili. NS döneminde sanat ve kültüre yoğun bir müdahale söz konusuydu. Dejenere kültür ve sanat kavramlarının ortada dolaştığını biliyorsunuz. Sanatın bağımsızlığının önemi ve bunun korunması önemli bir konu haline geldi savaştan sonra. Özgür sanatın garantisi Alman anayasasının 5. maddesidir. Sanat ve bilim özgürdür ve hiçbir biçimde hangi düzeye sahip olduğu konusunda devlet tarafından yapılacak bir değerlendirmeye maruz bırakılamaz. Bu mahkemece daha da somutlaştırıldı. Mahkeme kararında şöyle dendi, otoriteler neyin sanat olduğu ya da neyin sanat olmadığı konusunda bir yorum yapabilir; neyin iyi ya da kötü sanat olduğu konusunda yorum yapılması anayasaya aykırıdır.

Kültüre verilen destek özgür iradeyle yapılan bir destektir. Bu nedenle de ekonomik kriz durumunda sanata yönelik destekler başta kesilebiliyor. Sanata verilecek desteği de anayasal koruma altına almak üzerine bir tartışma sürüyor. Eyaletlerin anayasalarına "destek" girmiş durumda. Hiçbir şekilde anayasada bulunan bu maddeler sanatın ve kültürün ne olduğu konusunda yargıda bulunma hakkını vermiyor.

2010 yılında 9,6 milyar Avro bütçesi vardı. %90'ı yerel yönetimler ve eyalet bütçelerinden %10'u federal bütçeden karşılanıyor. Diğer finans kaynakları bilet satışları, kurumsal fonlar ve sponsorluklar.

Federal Kültür Vakfı önemli bir kurum. 2002 yılında federal hükümetin sanat ve kültür üzerine söyleyecek bir şeyi olması için kuruldu. Uluslararası içerikli kültür projelerine destek veriyor. Uluslararası bağlamda sınır aşan yenilikçi program ve projeleri destekliyor. Hiçbir sanat alanında tematik kısıtlama söz konusu değil.

Doppelpass: (Çifte pasaport) Kamu destekli tiyatrolarla yenilikçi özel girişimlerin işbirliğini destekliyor. Kamu tiyatrolarının çalışanları aynı zamanda devlet memuru ve bu çalışanların sözleşme haklarına sahipler. Bağımsız tiyatrolar ise çalışanlarını proje sözleşmeleri ile çalıştırıyorlar. Özel tiyatrolar hem eyaletler hem de merkezi devlet tarafından destekleniyorlar. Doppelpass projesiyle devletin sahip olduğu altyapının yenilikçi genç fikirlerle bir araya gelmesi hedefleniyor. Federal Kültür Vakfı 35 milyon Avro yatırıyor bu projeye.

Kamu tarafından finanse edilen tiyatrolar 150 adet. Bunlar hem eyalet hem de yerel yönetim bütçesinden destek alıyorlar. Bilet satışlarıyla %20 gelir elde ediyorlar. Her tiyatro bileti 95 Avroluk bir sübvansiyona tabi. Bu tür destekler son yıllarda azaldı. Tiyatrolar kendileri için kaynak yaratmak zorunda kaldı. Federal bütçeden alacakları destekler ve kurumlardan aldıkları destekler arttı. 282 özel tiyatro var ve eyalet ve yerel yönetim bütçelerinden destekleniyorlar.

Örgütlenme: Sanatçılar topluluklar halinde uzun soluklu olarak çalışıyorlar. Bu kaliteyi arttırıyor. Bir şehirde yaşayan tüm vatandaşlar için bir temsili yapı oluşturulmuş oluyor. Yurттаşlar kendilerini bu tiyatrolarla özdeşleştiriyor. Tiyatrolar sanat yönetmenleri tarafından yönetiliyor. Yönetmeni kent meclisleri seçiyor ve yetki ve görevleri sözleşmelerle tanımlanıyor. Kendi sahnesinde ne kadar oyun sahneleyeceği, kaç turne temsili yapacağı, kaç yeni oyun sahneleneceği gibi konular tanımlanıyor. Hiçbir şekilde oyunların içeriğine yönelik bir tanımlama yok. İçeriği eleştiri mekanizması belirliyor. Tiyatro severlerden, eleştirme ve basından oluşan bu çevre özgürlüklerin korunmasının da garantisi oluyor. Hassasiyetler çok yüksek, tarihimizden alınan dersler nedeniyle.

Sosyal güvenlik ve haklar: Tüm sanatçılar yasal kapsam dahilinde sigortalı olarak çalışıyorlar. Bu özellikle serbest çalışanlar için önemli. Primlerin yarısını onlar, yarısını işverenleri ödüyor. Doğal olarak bu payı federal hükümet üstlenmiş oluyor.

Bu programlar dahilinde sanatçılara dönemlik burs veriliyor. Yazarlar, besteciler vb. Bu süreçte yalnızca sanatlarını icra edebiliyorlar. Hangi program olduğuna bağlı olarak 1500-2500 Avro çevresinde bir gelir sağlıyor. Bu dönemde belli yerlerde kalabiliyorlar. Roma'da böyle merkezler var. İstanbul'da böyle bir yer açmaya çalışıyoruz: Villa Tarabya. Sanatçılar için önemli olan her türlü baskıdan uzak yaratılarını ortaya koyabilmeleri.

SUNUMU ANLAMAYA YÖNELİK TEKNİK SORULAR

Hakan Tanrıöver: Sanatın özgürleşmesini değil verilecek olan desteğin ne şekilde verileceğini tartışıyoruz. Almanya'da verilen 9,8 milyar Avro'luk desteği verecek olan kurum kim atıyor? Kurumlarda hangi özellikler aranıyor?

Diğer sorular:

Sanatçı tanımını nasıl yapıyorsunuz?

Bu destek verilirken destek verilecek kurumlar için tüzel kişilik belgesi aranıyor mu? Destek verdiğiniz yer ile ilgili insanları inceleme yetkisi kime ait?

Hangi performans kriterlerine göre destekleri belirliyorsunuz?

Sanatçı tanımlamasını nasıl yapıyorsunuz?

Sanatçıları sosyal güvence altına alıyoruz dediniz, bir kişi nasıl, ne şekilde müracaat ettiğinde bu desteği alabiliyor?

CHR: Devlet tiyatrolarındaki çalışanlar memur statüsünde. Sözleşmeler çerçevesinde haklara sahipler. Sanat yönetmenlerini yerel meclis belirliyor ve görevlendiriyor. Uzmanlar ve eleştirmenlerin yazdıkları ve söyledikleri sanat yönetmeninin işini iyi yapıp yapmadığının ölçütü oluyor. Yönetim "işini iyi yapması" konusunda bir şey söyleme hakkına sahip değil. Siyasi yapı ve gelişmeler sanat ortamının gelişmesi anlamında önemli bir rol oynadı.

Figen Solmaz: Rezidans burslarına ulaşmak gençler ve sıra dışı aktörler açısından ne kadar mümkün? Bunu kolaylaştıran yöntemler var mıdır?

CHR: Farklı programlar var. Başvuru ve seçim prosedürleri değişiklik gösteriyor. Programın amacı da önemli oluyor. Genç sanatçılar için özel programlar var. Daha tanınmış, *established* sanatçılar için düşünülmüş programlar var. Bu sanatçılara bir soluklanma sağlamayı hedefliyor. Programın nasıl tanımlandığına göre de değişiyor. Örneğin Tarabya programının jürisinde David Elliot, Şermin Langhoff gibi sanatçılar var. Her şey hazır, sanatçıların gelmesini bekliyoruz.

Katılımcı: Devletten tam ödenekli *ensemble* tiyatrosu var mıdır? Türkiye'deki model de Almanya modeline göre oluşturuldu. Türkiye'de bir aksaklık var. Almanya'da şöyle bir şey söz konusu mudur, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü diye bir şey olabilir mi?

CHR: Evet. (Ör: Schaubühne) Sanat yönetmeni var her tiyatrodada bunu bir kamu kuruluşu görevlendiriyor. Bu eyalet ya da yerel yönetim olabilir. Ve çalışma koşullarını da düzenleyerek sözleşmeleri yapan bir kamu kuruluşu. İçerik konusundaki denetleyici kurul (raportörler, yazarlar, eleştirmenler).

Özgül Özkan Yavuz: Kamu ve özel tiyatroların finansmanında yerel ve eyalet desteklerinden söz edildi, Federal destek ne orandadır? Rezidans çalışmalarında üst sınır ne kadardır? Asgari ücret nedir Almanya'da?

CHR: Federal destek daha çok büyük sahneler operalar vb.'ye yöneliktir. FKV'nın kaynakları da federal bütçeden çıkmaktadır. Asgari ücret 800 Avro civarında olsa gerek. Süreler programlara göre değişiklik gösteriyor.

(Raportör Notu: İnternet araştırması sonucunda saat ücreti Almanya'nın Batı eyaletlerinde 8, 19 Avro olarak belirlenmiş durumdadır. Ayda 176 saatlik bir çalışma sonucu yaklaşık 1450 Avro ediyor.)

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Levent Üzümcü: Biz burada sanatla uğraşan insanlar olarak tüm sunumları gıptayla dinliyoruz. Biz burada pek çok tiyatro/sanat kurumunun varlığıyla ilgili bulunuyoruz. Biz bunların nasıl yönetileceğinden geçtik, var olup olamayacakları üzerine duruyoruz. Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilisi burada dezenformasyon yapıyor. Özerkliğin tartışılmadığını yönetim biçiminin tartışıldığını söylemek kibarca dezenformasyondur.

GD: Anayasal haklar konusunda bir çalışma gerçekleştiriyoruz. Paydaş olarak kabul ettiğimiz bakanlık temsilcilerini de tartışmaya dahil ediyoruz. Bu örnekleri duymalarının önemini yadsımamalıyız.

Levent Üzümcü: 20 yıldır bu tiyatronun mensupları olarak tiyatronun nasıl yönetilmesi gerektiğiyle ilgili görüşlerimizi bildirdik. Bu güne kadar böyle bir niyetleri olsaydı zaten yaparlardı.

GD: Katılımlı yöntemler yükselen bir trenddir. Biz meslek temsilcileri, bu alanda çalışan kişiler olarak gerçekten buradan bir ortak görüşü tekrar sunabilirsek, biliyorum bu meşakkatli, artık psikolojik olarak da yorucu bir çalışma. Bunun takibi açısından, paydaş olarak tanımlanan İKSV bizim izimizi sürecek. Onun için bu fırsatı da değerlendirmeyi öneriyorum. Sizi yoracak belki ama yeni bir motivasyonla, bu konuda önerileriniz varsa onu almayı talep ediyorum.

Can Başak (DT): Nasıl yöneteceğiz sorusu ortaya atılmadan önce devlet başkanı sanatçıyı küçük düşürecek bir davranışta bulunmaya cesaret edebilir mi? Bundan sonra tartışmaya oturalım diyebilir mi? Ayrıca zaten tartışma açılması da söz konusu değil çünkü zaten yönetim değiştirildi? Yani bir şeyleri tartışılmaya niyeti olan insanlar, bizi oldubittiye getirdiler ve şu anda şehir tiyatrolarının en üst yönetim mercii olan yönetim kurulunun içinde bulunan yöneticilerin bir oy olmaktan başka hiçbir yetkisi yok, o kurulun başkanı değil, başkan olmadığında vekâlet edebilecek kişi bile değil, sadece bir oy. Bütün yetkileri elinden alınmış durumda ve yerine atanan kişiler de üst düzey belediye bürokratları. Şimdi burada iyi niyeti sorgulamak gerekir diye düşünüyorum ve katılımcılara soruyorum. Ülkelerinde böyle bir şey söz konusu olabilir mi?

Orhan Kurtuldu (Tiyatro Oyuncuları Meslek Birliği): Türkiye’de ödenekli sanat kurumları modeli özrürlü bir model değildir. Sanatın ve sanatçının vesayet altına alınması sorundur. Metne yapılan bir müdahale sorundur. Biz mevcut modelimizi daha demokratik hale getirmek için zaten çalışıyoruz. Mevcut sistem güdük ve işlemez bir model değildir. Dünyaya örnek olacak bir modeldir. Nalan Sakızlı: Türkiye’de kültür politikalarının üretilmesinde biz bir alan oluşturarak, biraz daha süzerek, biraz daha net adımlar atmak için ortaklaşabilir miyiz? Problemlerimizi geriden görmeliyiz. Anayasamızda yer alacak temel ilkelerin neler olacağını tartışmak zorundayız. AB’ye girme sürecinin dönüştürücü bir süreç olduğunu kabul ediyoruz ama bizi nasıl dönüştürdüğünü bilmiyoruz. Biz bir şûra düzenleyebilir miyiz? Tüm dertlere katılıyorum ama o kadar çok derdimiz var ki. Böyle bir şûrada belli maddeler üzerinden ağlanarak ve muhalefet ederek yapamayacağımız açık. Yazıp çizmeye, çözüm üretmeye alışmak zorundayız. Tüm alanların kendileriyle yüzleşmesi gerekir. Yeniden üretme koşullarımız giderek maddi ve manevi olarak azalıyor. BABİL olarak böyle bir şûranın hamallığını da yaparız, gerekli araştırmayı da yaparız, motivasyon filmini de üretiriz. Biz sinemacılar olarak bir araya gelip kendi sorunlarımızı ifade etme zaafı içinde olduğumuz için bakanlığı da ikna edemedik.

Bilgesu Erenus: ABD temsilcisi katalizör olmayı hedeflediğini söylemişti. Destekleyecekleri projeler için *background check* yaptıklarını da dile getirdi. Gölge etmeyin başka ihsan istemez deyişini biliyorlar mı? Figen Hanım şöyle dedi; "halk evleri geleneği vardı" dedi. Bu unutuldu mu? Erdek şenlikleri profesyonel tiyatrolara altyapı oluştururdu, bunlar unutuldu mu? Sincan’da ömür boyu tecrite mahkum bir kadın şu soruyu soruyor: "Baskının olduğu yerde direniş de vardır. Sanatçılar bunu biliyorlar mı?" diye soruyor.

Orhan Kurtuldu: Farklı devlet biçimleri var, modeller de bunlara uygun olarak gelişir.

Mustafa Demirkanlı: Kamu tiyatrolarındaki sanat yönetmenleri kaç yıllığına atanıyor? Kaç defa tekrarlanabiliyor, böyle bir sınırlama var mı? Sanatçıların memur statüsünde olduğunu belirtmişlerdi. O kamu tiyatrosuna girdikten sonra emekli olana kadar orada kalıyor mu, sözleşme dönemlerinde mi memur statüsünde değerlendiriliyor? Bir de genel olarak kim sanatçı olarak tanımlanıyor, hangi mekanizmalarla? İşsizlik durumunda mutlaka işsizlik sigortasından yararlanıyorlar ama sanatçılara pozitif ayrımcılık var mı? 3-5 yıllık dönemler için atanıyor ve tekrarlanabiliyor.

Aslı İçöz: Şehir meclislerine nasıl bir öneriyle gidiliyor? Sanat konseyleri kimlerden oluşuyor?

CHR: Nasıl seçildikleri prosedürünü net söyleyemiyorum. Birkaç aday içinden seçiliyor. Aralarında tam olarak kimlerin olduğunu söyleyemiyorum. Sinema için nasıl olduğunu biliyorum. Berlin Film Festivali için sinema alanından uzmanlar, belediye başkanı ve kültür yöneticisi bulunuyor. Mali desteğin yapısı belirleniyor. Sözleşmelerde paranın nereye nasıl kullanılacağı üzerine ayrıntılı direktifler bulunabiliyor.

Figen Solmaz: Türkiye'nin ne kadar dinamik ve Türkiyelilerin cesur insanlar olduğunu İsveç'te öğrendim. Örgütlenme yolunda çok yol kat etmemiz gerekiyor. Altyapımız okuma geleneğimiz var, bunları işe koşmamız gerek.

Ek1: HOLLANDA - Ana Destek Mekanizmaları

Kültür Politikasının Bağlamı:

- Girişimci ve dirsek temasında bir kültür politikası modeli / kültürel girişimcilik ve özel sektör yatırımları.
- Kültürle ilişkili bürokratik süreçlerin daha sonuç odaklı hale getirilmesi, özel sektörün kültüre yaygın katılımının özendirilmesi ve sosyal çerçevede kültürün öneminin artırılması.
- Merkezi yönetim 2011-2014 döneminde kültüre ayrılan devlet bütçesini yaklaşık %25 oranında azaltarak, fonlamayı 205 milyon Avro'ya varan miktarlarda kısacak.
- Var olan bütçelerin yerel yönetimler düzeyinde de dikkate değer oranda düşmesi bekleniyor.

Bağış, destek ve yardımlar alanında devletin kolaylaştırıcı rolü:

- Kültür kurumlarının, "aynı oranda katkı sağlama" planı ile yoğun olarak desteklenen kendi yarattıkları gelirleri üç kaynağın birleşmesiyle oluşur: Tahsisler, bilet ve ürün satışları, sponsorluklar ve bağışlar.
- 2013'ten başlayarak tahsis alan bu kurumların toplam gelirlerinin %17,5'ini kendilerinin geliştirmesi gerekecek. (Bu değer daha önce %15'ti.)
- 2005'te Kültür Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ile birlikte kültürel endüstrilerin potansiyelini anlamaya odaklanan, "Yaratıcı Kapasitemiz" başlıklı bir politika çalışması başlattı.

Bağış, destek ve yardımlar:

- Özel sektörle ilişkiler:
 - Kültürel girişimcilik, kültür hamiliği ve sponsorluk programları.
- Bağış yapan kuruluşlar ve hayırseverlik yatırımları:
 - Bağış yapan bağımsız vakıflar: Prens Bernhard Kültür Fonu, VSB Fonları ve DOEN Vakfı.
- Piyango: Oldukça yeni olmasına karşın, hızla gelişen piyangodan elde edilen kültür fonları kamu ya da özel sektör kaynaklı olabiliyor. Yıllık olarak devletin kültür harcamasının %10'u piyango fonundan geliyor.

Vergi teşvikleri yoluyla sağlanan bağış, destek ve yardımlar:

Bireylerin ve kâr amacı gütmeyen örgütlerin bağışları üzerinden vergi indirimleri:

Tamamen yasal olarak tanınan ve en az 25 üyesi bulunan kültür kurumlarına düzenli olarak yapılan yardımlar %100 oranında vergiden muafır.

İntikal vergisi üzerinden vergi indirimleri:

Resmi olarak tanınmış müzeler listesinde bulunan kültürel kurumlar intikal vergisinden muafır. Aynı kural müzeleri destekleyen vakıflar ve yardım dernekleri için de geçerlidir.

Tarihi yapılara yönelik kişisel harcamalar üzerinden vergi indirimleri:

Konut olarak kullanılan tarihi yapıların bakımı ve geliştirilmesi için harcanan para çeşitli oran ve sınırlar kapsamında vergiden düşülebilir.

Bağış karşılığı intifa:

Bir kültür kurumuna en az 250.000 avro bağışlamak isteyen ancak bağışından doğacak faydadan yaşadığı sürece yararlanmayı talep eden 55 yaşın üzerindeki kişiler için geliştirilmiştir.

Gönüllü çalışma:

Gönüllüler vergisiz olarak yıllık 1.500 avro gelir elde edebilirler. Gönüllülerine bu tutarın üzerinde vergiden muaf ödeme yapmak isteyen kurumlar vergi dairesine beyanda bulunmak zorundadır.

Ek2: BİRLEŞİK KRALLIK - Ana Destek Mekanizmaları

Kültür Politikasının Bağlamı:

- İlgili tüm birimlerin yakın ilişkide çalıştığı, dirsek temaslı modelin en tipik hali olarak bilinen bu yapıda, devletin kültür fonları farklı disiplinlere ayrılmamış kamu organlarıncı son kullanıcılara dağıtılır.
- Birleşik Krallık'ta şu an dört farklı Kalkınma Ajansı bulunur: İngiltere Sanat Konseyi (ACE), Galler Sanat Konseyi, Yaratıcı İskoçya ve Kuzey İrlanda Sanat Konseyi.
- Birleşik Krallık ekonomisi de son krizden olumsuz etkilenmiş, bu da ulusal hükümeti ciddi bütçe kesintilerine gitmeye zorlamıştır.

Bağış, destek ve yardımlar alanında devletin kolaylaştırıcı rolü:

- “Büyük Toplum”: Devletin rolü, kişilerin hayatları üzerinde daha çok kontrol sahibi olmalarını sağlayarak devlete olan bağımlılıklarını azaltmaktır. Özellikle, kişilerin sosyal alanda daha proaktif olarak, iyi niyetleri desteklemek ve herkesin yaşam kalitesini yükseltmek için gerekli olanı (örneğin zamanı, parayı, varlığı, bilgi ya da becerilerini) paylaşmaları beklenir.
- Birleşik Krallık'ta çeşitli vergi teşvikleri ve “aynı oranda katkı sağlama” fonları uygulanmaktadır. Dört Ulusal Kalkınma Ajansı da sanat örgütlerinin, sanatın karmaşık ekonomisini destekleme hedefleri için gerekli olan becerileri geliştirme amacına destek vermek için etkin olarak çalışır.

Bağış, destek ve yardımlar:

- Birleşik Krallık'ta “altın standart” olarak adlandırılan “sacayağı ekonomisi”, her gelirin (kamu desteği, özel sektör desteği ve kazanç) toplam girdinin üçte birini oluşturduğu bir dengeyi anlatır. Gerçekte yalnızca kazanç girdinin üçte biri kadardır (%32); kamu desteği sanat örgütlerinin gelirlerinin %53'ünü oluştururken, özel sektörün katkısı geriye kalan %15 kadardır.
- Özel sektörle ilişkiler:
 - Kamu-özel sektör ortaklıkları, “aynı oranda katkı sağlama” fonları, kurumsal üyelikler, sponsorluk
- Bağış yapan kuruluşlar ve hayırseverlik yatırımları
 - Vakıflar, Ulusal Piyango, Filantropik risk yatırımları

Pennies Foundation (Kuruş Vakfı): Yerinde ya da online olarak yapılan kartlı ödemelerde tutarın yukarıya tamamlanmasıyla oluşan farkın Kuruş Vakfı'na aktarılmasıyla hayır işlerinde kullanılması esasına dayanır. Yapılan bağış çok küçük bir tutar olsa da, ana fikir, bağışın sıklıkla ve çok kişi tarafından yapılmasıyla birikecek tutarın hatırı sayılır olacağıdır. Bu yöntem kolaylıkla sanat etkinliklerine de uygulanabilir; bilet fiyatları üzerinden toplanacak yardım, yeni projelere, eğitim çalışmalarına ve yatırımlara aktarılabilir.

The Big Arts Give (Büyük Sanat Yardımı): Arts&Business Vakfı, Mayıs 2010'da 500.000 sterlin başlangıç yatırımıyla Büyük Sanat Yardımı adında bir pilot fon geliştirme çalışması başlattı. Proje, filantropist Alec Reed ve sahip olduğu Büyük Yardım (Big Give) web sitesi ile ortaklaşa yürütüldü. İnsanlardan, daha önce seçilmiş projelere bağışta bulunmaları istendi. Büyük Yardım Sponsorları da kampanyanın sonunda bireylerden gelen toplam miktarı iki katına çıkartmayı vaat etti.

The Art Fund for Tate (Tate için Sanat Fonu): Sanat Fonu, Birleşik Krallık'ın kamu koleksiyonları için sanat yapıtları sağlamayı amaçlayan, üyelik temelli bir hayır kuruluşudur. 2007'de Turner'ın bir suluboya tablosunun satılarak ülke dışına çıkmasını engellemek için Tate Müzesi'nin ihtiyaç duyduğu 4,95 milyon sterlin, bu kurum tarafından “Bir Fırça Darbesi Satın Alın” kampanyası ile toplandı. Kampanya kapsamında, her bir fırça darbesi, tanesi 5 sterlinden satışa çıkartıldı. 11.000

katılımcının 552.000 sterlinin üzerinde kaynak yarattığı kampanyaya bir büyük destek de Ulusal Miras Vakfı'ndan geldi.

Gallery V22 (Galeri V22): Bu kolektif bir sanat koleksiyonu. Kamuya açık ve limitet yapıda olan bu şirketin hisseleri sanatçılara ve yatırımcı-hamilere ait. Şirket aynı zamanda borsada. Koleksiyon uzmanların ve pay sahiplerinin önerilerine göre geliştiriliyor. Kurucuları sanatçıları, finansçılar ve iş adamları ile bir araya getiren bu yapıyı sanat mülkiyeti alanında yeni bir ufuk olarak görüyor.